

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
Козак Ю.Г.
“ ____ ” _____ 2018 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини
за освітньо-професійною програмою «Міжнародні економічні відносини»

на тему: **«Підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємства
кабельної промисловості (на прикладі ПАТ «Одескабель»»**

Виконавець:
студентка факультету міжнародної економіки
Слабенко Діана Олександрівна
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:
старший викладач
(науковий ступінь, вчене звання)
Бурлаченко Д.М.
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ОДЕСА – 2018

ЗМІСТ

Стор

ВСТУП.....	3
Розділ 1 Теоретико-методичні основи дослідження міжнародної конкурентоспроможності підприємства.....	6
1.1. Економічна сутність та рівні міжнародної конкурентоспроможності підприємства.....	6
1.2. Економічні чинники, що визначають міжнародну конкурентоспроможність підприємства.....	12
1.3. Методичний апарат оцінювання рівня міжнародної конкурентоспроможності підприємства.....	18
Висновки до розділу 1.....	30
Розділ 2. Оцінка конкурентоспроможності ПАТ «Одескабель» при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності	31
2.1. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності ПАТ «Одескабель»....	31
2.2. Дослідження впливу економічних чинників на формування конкурентних переваг ПАТ «Одескабель».....	39
2.3. Оцінювання рівня міжнародної конкурентоспроможності ПАТ «Одескабель».....	51
Висновки до розділу 2.....	61
Розділ 3 Напрями підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємства кабельної промисловості	63
3.1. Розвиток стратегічних засад зростання рівня міжнародної конкурентоспроможності ПАТ «Одескабель».....	63
3.2. Рекомендації, щодо диверсифікації зовнішніх ринків збуту кабельної продукції.....	70
Висновки до розділу 3.....	74
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81
ДОДАТКИ.....	85

ВСТУП

Актуальність кваліфікаційної роботи. Конкурентоспроможність підприємства є однією з найважливіших категорій ринкової економіки і характеризує його здатність адаптуватися до умов конкурентного середовища. Проблеми підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств на внутрішньому і на міжнародних ринках є важливими як у сучасних умовах, так і в майбутньому, зважаючи на значення, яке має промисловість у структурі національної економіки.

Сучасна світова система ринкового господарства характеризується насамперед з одного боку відкритістю національних економік багатьох країн світу як одного з проявів об'єктивного процесу глобалізації світового промислово-господарського комплексу, а з іншого боку в ній водночас відбувається закономірні процеси жорсткого загострення міжнародної конкуренції. Враховуючи той факт, що українська економіка є складовою частиною світового господарства, її неминуче торкаються всі процеси, тенденції та закони притаманні світовій економіці. Результатом цього є відчутне загострення міжнародної конкурентної боротьби як на вітчизняному ринку кабельної промисловості так і на зовнішніх ринках збуту кабельної продукції. Визначальним чинником успішної участі в сучасних конкурентних умовах є забезпечення високого рівня міжнародної конкурентоспроможності кабельно-провідникової продукції та ефективне управління нею, що дозволить відстояти провідні позиції національних виробників, а саме ПАТ «Одескабель» на вітчизняному ринку та зайняти стійкі позиції на традиційних та нових зовнішніх ринках збуту кабельної продукції.

Кабельна промисловість є не лише однією із бюджетоутворюючих галузей в Україні, але й має ключове значення для технологічного переозброєння всіх галузей виробництва. Умови існування вітчизняної промисловості, з одного боку, надають перспективи для її поширення та зростання, а з іншого – потребують значних зусиль для подолання негативних рис, притаманних країнам

із ринковою економікою, що знаходиться на стадії формування. Досягнення міжнародної конкурентоспроможності промислових підприємств можливо забезпечити лише за умов впровадження ефективної стратегії, яка, у свою чергу, повинна ґрунтуватися на відповідному наборі конкурентних переваг.

Комплексний підхід до формування та оцінки конкурентоспроможності промислових підприємств як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку знаходить відображення у дослідженнях багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених: М. Портера, А. Гапоненка, Козака Ю.Г., А. Панкрухіна, В. Барінова, В. Харченка, Ю. Іванова, П. Орлова, О. Іванової. Але не всі стратегічні аспекти щодо формування міжнародної конкурентоспроможності промислових підприємств в роботах вітчизняних та закордонних науковців висвітлено докладно. До проблем, що потребують розв'язання, належить визначення особливостей використання конкурентних стратегій при формуванні міжнародної конкурентоспроможності промислових підприємств.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Метою дослідження є розробка та обґрунтування практичних рекомендацій щодо напрямків підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємства ПАТ «Одескабель».

Для досягнення поставленої мети були визначені наступні завдання:

- дослідити теоретико-методичні основи поняття міжнародної конкурентоспроможності підприємства;
- провести аналіз зовнішньоекономічної діяльності ПАТ «Одескабель»;
- дослідити вплив економічних чинників на формування конкурентних переваг ПАТ «Одескабель»;
- провести оцінку рівня міжнародної конкурентоспроможності ПАТ «Одескабель» та визначити перспективи його розвитку;
- запропонувати напрямки диверсифікації ринків збуту кабельної продукції та підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємства.

Об'єктом дослідження є процеси розвитку міжнародної конкурентоспроможності кабельного підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні та науково - практичні засади економічного забезпечення підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємства на світовому ринку кабельно-провідних виробів.

Методи дослідження. Методологічною основою дипломної роботи є теоретичні положення економічної науки та праці вчених-економістів в галузі міжнародної конкурентоспроможності промислових підприємств.

При здійсненні даного дослідження були використані методи теоретичного узагальнення, SWOT -аналізу, методу «4Р», методика ЮНКТАД (при дослідженні чинників, що забезпечують міжнародну конкурентоспроможність), метод, заснований на теорії ефективної конкуренції та радар конкурентоспроможності.

Інформаційна база дослідження. Для написання роботи було проаналізовано наукові праці провідних зарубіжних авторів та вітчизняних вчених, використано звіти підприємства ПАТ «Одескабель», данні балансу підприємства, періодичні видання, наукові публікації, матеріали конференцій та форумів, Інтернет сайти.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи опубліковано статтю на тему «Вплив зовнішніх факторів на міжнародну конкурентоспроможність підприємства кабельної промисловості (на прикладі ПАТ «Одескабель»)» на всеукраїнському форумі з проблем міжнародних економічних відносин «Проблеми розвитку малих відкритих економік» (м.Житомир,2018р.), обсяг 0,3 авт.арк. та статтю на тему «Оцінка міжнародної конкурентоспроможності кабельних підприємств» на студентській науковій конференції «Минуле, сучасне, майбутнє» (м.Одеса, 2018 р.), обсягом 0,6 авт.арк.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

Представлена магістерська робота присвячена питанню підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємств кабельної промисловості (на прикладі ПАТ «Одескабель»).

В наш час, під впливом умов ринкової економіки, підприємствам необхідно постійно підтримувати свою конкурентоспроможність та мати ряд стійких переваг та постійно оновлюватись. Все це є беззаперечною умовою виходу на зарубіжні ринки. Можливості підприємства в досягненні переваг визначаються його міжнародною конкурентоспроможністю. Дана категорія означає спроможність конкурувати на міжнародних ринках. При цьому конкурентна перевага – будь-яка ексклюзивна цінність, що нею володіє підприємство, вона дає йому перевагу над підприємствами-конкурентами. Одним із найважливіших чинників міжнародної конкурентоспроможності підприємства, за оцінками експертів ЮНКТАД, є конкурентоспроможний експорт. Експортна конкурентоспроможність підприємства та його продукту свідчить про ефективність його роботи та можливості успішної інтеграції до глобальної економіки.

Особливістю підприємства при виході на зарубіжний ринок є його конкурентні переваги, що їх він може реалізувати на такому ринку. Саме конкурентні переваги дозволяють підприємству мати відмінні, кращі результати, ніж у конкурентів. Також вони дозволяють правильно виробити стратегію позиціонування товарів на ринку, окресливши цільові сегменти та направивши туди фінансові ресурси підприємства. Вибір стратегії діяльності підприємства на зовнішньому ринку залежить насамперед від особливостей бізнесу з яким пов'язана його робота. Крім того, стратегію міжнародної конкурентоспроможності необхідно формувати таким чином, щоб її продукція зберігала високі конкурентні якості й технічну новизну протягом тривалого часу.

Саме підприємства, які точно знають особливості обраного ринку, сегменту, виду товару та потреб споживачів, а також чітко виокремлюють власні переваги, можуть позиціонувати себе на ринку як лідери у довготривалій перспективі.

В методах оцінки конкурентоспроможності підприємства й досі не існує єдиних загально прийнятих критеріїв та підходів до оцінки стану конкурентоспроможності фірми. Неможливо застосувати лише один метод або набір критеріїв, адже аналіз підприємства це дуже широка категорія та потребує комплексного підходу. Також для оцінки конкурентоспроможності необхідно враховувати особливості ринку на якому функціонує підприємство, оскільки вони також впливають на його роботу.

Аналіз міжнародної конкурентоспроможності підприємства ПАТ «Одескабель» показав, що найбільшими чинниками впливу на його міжнародну конкурентоспроможність, є політичні і економічні фактори, які несуть за собою ряд негативних проявів. До політичних слід віднести: нестабільність урядових рішень - погіршення міжнародних економічних зв'язків, зменшення довіри контрагентів та інвесторів; збільшення податкового навантаження; низький рівень економічної свободи; санкції проти окремих держав та інше.

До економічних факторів можна віднести: рівень інфляції; високий рівень безробіття; низьку платоспроможність ринку та інше.

Оцінка чинників конкурентоспроможності експорту, запропонована ЮНКТАД, говорить про те, що особливу увагу треба приділити таким показникам як рентабельність експорту та його диверсифікація.

Отже, проведений аналіз міжнародної конкурентоспроможності підприємства ПАТ «Одескабель», показав, що заходи для підвищення її рівня необхідно розробити з урахуванням посилення та розвитку існуючих конкурентних переваг на відповідному зовнішньому ринку, а також цілеспрямованого ліквідування виявлених при аналізі слабких сторін та доведення їх принаймні до рівня основних конкурентів.

Враховуючи всі окреслені проблеми, що стримують розвиток підприємства, можемо запропонувати наступні заходи з їх вирішення:

1. Розробка та випуск нових видів продукції. Підприємству необхідно спрямовувати зусилля на впровадження у виробництво нових конкурентних видів продукції, які можуть зацікавити споживачів та вийти на новий рівень конкурентоспроможності, особливо з ексклюзивною продукцією.

Комплексний підхід до поліпшення якості кабельної продукції, а відповідно й її конкурентоспроможності, повинен містити трискладові: технічну, організаційну та соціально-економічну. Серед технічних заходів підвищення якості продукції головне місце слід приділити постійному удосконаленню техніко-технологічної бази підприємства, проведенню міжнародної стандартизації та перегляд стандартів незатребуваної продукції (телекабелів), слідкувати за тенденціями розвитку науки і техніки, брати безпосередню участь виставках, форумах. Щодо організаційних заходів, то тут слід звернути увагу на: запровадженні сучасних форм і методів організації виробництва та управління ним, які уможливлюють ефективне застосування високоточної техніки і прогресивної технології; удосконаленні методів технічного контролю і розвитку масового самоконтролю на усіх стадіях виготовлення продукції; розширенні прямих зв'язків між виробником та споживачами продукції; вивченні та застосуванню позитивного іноземного досвіду в галузі проектування і виготовлення високоякісних кабельних виробів;

2. Зміна, розвиток та доповнення технічної оснащеності виробництва, застосування новітньої технології і техніки. Звичайно ж, це досить затратна категорія заходів, проте одна з найбільш значущих. Саме зміна та розвиток технічної бази дозволяє збільшити обсяги виробництва, зменшивши при цьому витрати, або ж залишивши їх незмінними. Також, розбудова основних фондів дозволяє збільшити коефіцієнт абсолютної ліквідності і дозволяє підприємству брати довго- і короткострокові позики для фінансування діяльності.

3. Зниження собівартості продукції. Дана категорія має велику кількість складових та включає: впровадження нової техніки, технологій, зменшення матеріаломісткості, зменшення виробничих витрат, оптимізація виробничого процесу та інше.

4. Впровадження системи контролю при плануванні продажів кабельної продукції та встановлення системи CRM. Можна запропонувати такі принципи і контролю ефективності продажів: *по-перше*, плануванням продажів повинен займатися не лише планово-економічний відділ, його варто покласти на спеціалізований підрозділ відділу збуту та маркетингу (на економічне бюро відділу збуту), що відіграє координуючу роль у плануванні діяльності організації; *по-друге*, основним критерієм оптимальності планування продажів у ринкових умовах є облік і співвіднесення параметрів контролю в плануванні продажів, а саме: обрана модель розвитку організації; максимально можливий обсяг продажів, певний на основі дослідження ринкової кон'юнктури і оцінки ресурсів і потенціалу підприємства; максимізація прибутку відповідно до можливостей організації в обсяг випуску продукції, це забезпечить рівність граничного доходу та граничних витрат; оптимальні програми, які б поєднували плани продажів із планами виробництва, у тому числі з оперативно-календарними графіками випуску готової продукції, для забезпечення виконання планів продажів і відвантажень у встановлений термін, а також для формування й ув'язування показників фінансових планів організації. Крім того, повинна бути розроблена система оперативного контролю виконання планів збуту (процедури підготовки, аналізу й контролю щоденних звітів про виконання планів збуту).

5. Підвищення ділової активності підприємства:

а) розробити й ввести в експлуатацію новий корпоративний сайт підприємства, що містить актуальну інформаційну базу, має високу швидкість передачі даних та дає змогу зв'язку між усіма ланками виробництва;

б) задля просування підприємства необхідно провести наступні заходи:

1) розмістити рекламно - іміджеву інформацію в ЗМІ;

2) брати участь у міжнародних конкурсах, виставках, форумах з обов'язковою участю, а не просто присутністю;

3) проводити наочні випробування і тестування продукції; розширити організований прийом делегацій на території підприємства;

4) брати участь у благодійних акціях, рекламних акціях і спонсорських проектах;

в) брати участь ПАТ “Одескабель” у міжнародних тендерах, що дозволить отримувати значні замовлення, зарекомендувати себе як надійного виробника та дасть можливість постійної співпраці з клієнтами. Також відкриється горизонт успіхів компанії міжнародного, свіжого рівня.

Запропоновані заходи з покращення факторів конкурентоспроможності підприємства сприятимуть укріпленню на ринку іміджу ПАТ “Одескабель” як крупнішого виробника кабельно-провідникової продукції не лише на внутрішньому, а й на світовому ринку.

6. Диверсифікація експортної діяльності, відкриття нових ринків підприємства ПАТ «Одескабель», а саме на ринок Німеччини. Це забезпечить підвищення маси прибутку від експортної діяльності, дасть змогу підвищити загальний прибуток підприємства, включаючи фактор отримання вигод від курсової різниці, а також знизить рівень залежності підприємства від стану кон'юнктури та умов українського ринку кабельно-провідникової продукції. Також дасть змогу заявити про себе на відносно новому рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамик В., Вербицька Г. Оцінка конкурентоспроможності підприємства // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2008. – №1. – С.69–78.
2. Афонін А.С., Білоусова С.В., Мільські К. Конкурентоспроможність суб'єктів господарювання: теоретичні аспекти і висновки для індустрії туризму // Бізнес-навігатор. – 2008. – №3(15). – С.172–183.
3. Багрова І.В., Редіна Н.І., Власюк В.Є, Гетьман О.О. За ред. д.е.н., проф. В.І. Багрової. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: підручник для ВНЗ. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 580 с.
4. Безтелесна, Л. Механізм забезпечення сталої конкурентоспроможності великого промислового підприємства / Л. Безтелесна, Н. Чигир // Економіст. – 2004. – N 12. – С. 40-44.
5. Бондаренко С. М. Оцінка конкурентоспроможності підприємства / С. М. Бондаренко, А. А. Невмержицька. // Технології та дизайн. - 2014. - № 2. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/td_2014_2_15.
6. Боровских Н. Конкурентные стратегии: методология формирования и развития / Н. Боровских // Маркетинг. – 2005. – С. 37-48.
7. Булах І.В., Надтока Т.Б. Оцінка конкурентоспроможності підприємства сфери телекомунікацій: Монографія.–Донецьк.: ДРУК-ІНФО,2010.–244 с.
8. Гарачук, Ю. О. Підвищення ефективності діяльності підприємства за рахунок управління конкурентоспроможністю / Ю. О. Гарачук // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – N 2. – С. 60-66.
9. Глисин, Ф. О конкурентоспособности промышленных предприятий / Ф. Глисин, Г. Воронина // Экономист. – 2004. – N 6. – С. 17-22.
10. Горбашко Е.А. Конкурентоспособность промышленной продукции [Текст]/Е.А. Горбашко.СПб,2011
11. Градов А. П. Стратегия и практика антикризисного управления фирмой/ А. П. Градов, Б. И. Кузин. - М.: Экономика, 1996. - 116 с.
12. Гринько Т. В. Фактори конкурентоспроможності підприємств / Т. В. Гринько // Держава та регіони. – 2004. – № 2. – С. 50–53.
13. Грицишин Н. Оцінка конкурентоспроможності підприємства//Вісник Львівського університету. Серія економічна. Вип. 33.–2004 –С.431– 436.
14. Дементьева А. Конкурентоспособность международных компаний /А.Дементьева // Маркетинг в России и за рубежом. –2000. – № 3. – С. 64
15. Довбенкой В.І. Чинники підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств /Зовнішня торгівля: право та економіка. - №4.–2007.–с.15-21.

- 16.Дробитько Н.А. Теоретические подходы к оценке конкурентоспособности предприятия // Вісник ХДЕУ. – 2001. – №4(20). – С.72-76.
- 17.Душенькина Е. Внутренние и внешние факторы конкурентоспособности предприятия [Электронный ресурс] / Е. Душенькина. – Режим доступа: <http://be5.biz/ekonomika/e005/50.htm>.
- 18.Іванов Ю.Б., Кизим, О. М. Тищенко, О. Ю. Иванова, О. В. Ревенко, Т. М. Управління конкурентоспроможністю підприємства/Чечетова-Терашвілі. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2010. – 320 с
- 19.Иванова Е. А. Оценка конкурентоспособности предприятия: учеб. пособ. / Е. А. Иванова. – Ростов-н/Д: Феникс, 2008. – 298 с.
- 20.Козак Ю.Г.Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: навчальний посібник / Мін-во освіти і науки України, Одеський держ. економ. ун-т ; ред. Ю. Г. Козак. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : ЦНЛ, 2006.–792 с. – ISBN 966-96545-1-3.
- 21.Козак Ю.Г., Н. В. Притула, О. А. Єрмакова та ін./Зовнішньоекономічна діяльність: підприємство-регіон [монографія].– К.: Центр учбової літератури, 2016. – 240 с.
- 22.Козак Ю.Г, Лук'яненко Д.В., Макогон Ю.В./Міжнародна економіка [3-тє вид.]-К.:Центр учбової літератури,2009.-560с.
- 23.Максимова, Е.В. Механизм управления конкурентоспособностью крупных и средних промышленных предприятий [Электронный ресурс]: диссертация на соискание ученой степени к.э.н. / Е.В. Максимова // Российская государственная библиотека. – Саратов, 2001. – 269 с. – Режим доступа: <http://www.rsl.ru>. – Загл. с экрана.
- 24.Малярець, Л.М. Оцінка факторів зростання конкуренто-спроможності підприємства / Л. М. Малярець, І. П. Отенко // Регіональні перспективи. – 2001. – N 4. – С. 20-23.
- 25.Мамагулашвили, Д.А. Организационные механизмы управления конкурентоспособностью [Электронный ресурс]: диссертация на соискание ученой степени к.э.н. / Д.А. Мамагулашвили // Российская государственная библиотека. – Тверь, 2005. – 171 с. – Режим доступа: <http://www.rsl.ru>. – Загл. с экрана.
- 26.Мескон М. Основы менеджмента. 3-е изд.: пер. с англ. / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури – М. : ООО “И. Д. Вильямс”, 2007. – 199 с
- 27.Мороз Л. А., Чухрай Н. І. Маркетинг: Навч. посібник; збірник вправ. – Львів: Держ. ун-ет «Львівська політехніка» (Інформаційно-видавничий

- цент «ІНТЕЛЕКТ+» Інституту підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів), 1999. – 244 с
- 28.Нефедова О. Г. Конкурентоспроможність в умовах зовнішніх змін // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2007. – №5.Т.2. – С.212–215.
 - 29.Офіційний сайт ПАТ «Nexans» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.nexans.ru/>– Загол. з екрану.
 - 30.Офіційний сайт ПАТ «Одескабель» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://odeskabel.com/>– Загол. з екрану.
 - 31.Офіційний сайт отримання звітності [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://smida.gov.ua/>– Загол. з екрану.
 - 32.Офіційний сайт ПАТ «Сарансккабель» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.saranskabel.ru/>– Загол. з екрану.
 - 33.Офіційний сайт ПАТ «Южкабель» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.yuzhcable.com.ua/>– Загол. з екрану.
 - 34.Портер, М. Конкуренція/ М. Портер; Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2006. – 608 с.: ил. – Парал. тит. англ. – ISBN 5-8459-0794-2.
 - 35.Рей, А.Конкурентные стратегии государства и фирм в экспортно ориентированном развитии /А. Рей //Вопросы экономики.–2004.– N 8.– С.46-66.
 - 36.Рум`янцев, А. П. Зовнішньоекономічна діяльність: навчальний посібник / А. П. Рум`янцев, Н. С. Рум`янцева ; Мін-во освіти і науки України. – К. : ЦНЛ, 2004. – 384 с. – ISBN 966-8253-65-5.
 - 37.Струк Н. Оцінка конкурентоспроможності в системі аналізу перспективності ділового партнерства підприємств // Вісник Львівськ. нац. ун-ту. Серія економічна. - Львів, 2008. - Вип. 37(1). - С.89-93.
 - 38.Сумець О.М., Сомова О.Є., Пеліхов Є.Ф. Оцінка конкурентоспроможності сучасного промислового підприємства: навч.-практ. Посібник для студентів економ. спец. – К.: Професіонал, 2007. – 208с.
 - 39.Томпсон-мл, А.А. Стратегический менеджмент: концепции и ситуации для анализа, 12-е издание / А.А. Томпсон-мл, А.Дж. Стрикленд III. – М.: «Вильямс», 2006. – 928 с.: ил. – ISBN5-8459-0407-2.
 - 40.Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации: Учебник,2-е изд.,перераб. И доп. - М: Изд-во Эксмо, 2005, 544 с.
 - 41.Чаплина, А. Конкурентоспособность как интегральный показатель эффективности предприятия/ А. Чаплина, И. Войцеховская // Проблемы теории и практики управления. – 2006. – N 3. – С. 108-114.

- 42.Шлюсарчик Б. Еволюція і співвідношення понять конкуренції та конкурентності / Б. Шлюсарчик // Академічний огляд. – 2001. – №1. – С.20-26.
- 43.Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер; [Пер. с немец. В.С. Автономова, М.С. Любского, А.Ю. Чепуренко]. – М. : Из-во Прогресс, 1982. – 455 с.
- 44.Юданов А.Ю. Конкуренция: теория и практика: учебнопрактич. пособ. / А.Ю. Юданов. — М.: ГНОМ и Д, 2001. — 304 с
- 45.Янковий О.Г. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення: Монографія / О.Г. Янковий. – Одеса: Атлант, 2013. – 470с.
- 46.Ansoff, H. I. Strategic Management of Technology [Електронний ресурс]: EBSCOhost / H. I. Ansoff, P.H. Antoniou // Technology Analysis&Strategic Management. – 2004. – Vol. 16, No. 2. – P. 275 -291. – Режим доступу: <http://search.ebscohost.com>.
- 47.Bateman, T., Management.Building Competitive Advantage/T. Bateman, S. Snell. –New York: Mc Graw-Hill, Inc, 1996. – 588 P. – ISBN: 0-256-14053-7.
- 48.Porter, M.E. How competitive forces shape strategy [Електронний ресурс]: EBSCOhost / M.E. Porter // Harvard Business Review. – 1979. – March-April. P. 133-145. – Режим доступу: <http://search.ebscohost.com>.
- 49.Porter, M.E. The competitive advantage of Nations [Електронний ресурс]: EBSCOhost / M.E. Porter // Harvard Business Review. – 1990. – March-April. P. 73-93. – Режим доступу: <http://search.ebscohost.com>.
- 50.Porter, M.E. Industry structure and competitive strategy: keys to profitability [Електронний ресурс]: EBSCOhost / M.E. Porter // Financial Analysts Journal. – 1980. – July-August. – P. 30-41. – Режим доступу: <http://search.ebscohost.com>